

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Хранителни продукти в рамките на системата за справедлива търговия: саморегулиране или законодателство?“ (становище по собствена инициатива)

(2009/C 318/06)

Докладчик: г-н Hervé COUPEAU

На 10 юли 2008 г. Европейският икономически и социален комитет реши, в съответствие с член 29, параграф 2 от Правилника за дейността, да изготви становище по собствена инициатива относно:

„Хранителни продукти в рамките на системата за справедлива търговия: саморегулиране или законодателство?“.

Специализирана секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 2 септември 2009 г. (докладчик: г-н Hervé COUPEAU).

На 456-ата си пленарна сесия, проведена на 30 септември и 1 октомври 2009 г. (заседание от 1 октомври), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 164 гласа „за“, 1 глас „против“ и 4 гласа „въздържал се“.

1. Заключение

1.1 Със справедливата търговия със земеделски продукти се цели в международната търговия да се въведе принципа на по-справедливо разпределение на доходите от търговията, за да се даде възможност на производителите от развиващите се страни:

- да започнат процес на икономическо развитие (структуриране на производствените филиали, организация на отраслите и др.);
- да създадат процес на социално развитие (създаване на структури в здравеопазването, образованието и др.);
- да започнат да обръщат внимание на въпросите, свързани с управление на околната среда (опазване на биоразнообразието, управление на емисиите на CO₂ и др.).

1.2 Европа е най-големият пазар на справедливата търговия с дял от 65 % от световния пазар. Продуктите се продават с помощта на каталози за поръчка по пощата, по Интернет, посредством доставчици, в магазини за продажба на дребно, принадлежащи на институции, общности, предприятия. Съществуват общо над 79 000 пункта за продажба в 25 страни. През 2008 г. оборотът надхвърли 1,5 милиарда EUR. Ръстът на тези продажби е относително висок – около 20 % годишно. Тази цифра обаче продължава да бъде незначителна в сравнение с оборота от 913 милиарда EUR на европейския сектор на селскостопански хранителни продукти през 2007 г.

1.3 Съществуват два допълващи се подхода към сертифицирането: подход, основан на продукта, прилаган от Организацията за етикетиране на продуктите на справедливата търговия (Fairtrade Labelling Organizations), които определят стандарти за 18 категории хранителни продукти, и подход, основан на процеса, прилаган от Световната организация за справедлива търговия, която сертифицира веригата за доставки и системата за управление на основните организации за справедлива търговия както в развитите, така и в развиващите се страни. И двата

подхода повишиха увереността на потребителите и намалиха злоупотребите от страна на компании, които се стремят да извличат печалби от тази форма на етична търговия, без да изпълняват критериите, одобрени от основните международни агенции за развитие.

1.4 Сертифицирането насърчава ефикасно този вид търговия и защитава малките и средните предприятия, които желаят да започнат да се занимават с нея.

1.4.1 Стремелът при тези видове сертифициране е да се зачита многоизмерният характер на справедливата търговия:

- търговско измерение, което да благоприятства балансираните взаимоотношения в полза на производителите и работниците в неравностойно положение от юга;
- измерение, свързано с развитието, чрез укрепване на организациите на производителите във финансов, технически и оперативен план;
- възпитателно измерение - посредством предоставяне на информация и повишаване на осведомеността на гражданите и партньорите от южните страни;
- политическо измерение – посредством поемането на ангажимент за повече справедливост в правилата на конвенционалната международна търговия.

1.4.2. Въпреки констатирания напредък в областта на саморегулирането, ЕИСК желае да обвърне внимание на необходимостта моделът да се основава на европейската схема за сертифициране, която, редом с други принципи, да налага външен контрол върху спазването на техническите спецификации, който да се извършва от независима и акредитирана за целта организация, без това да засяга задължителното спазване на общите законови разпоредби за пускането на пазара на хранителните продукти.

2. Въведение

2.1 Настоящото становище се отнася конкретно до самата справедлива търговия, т.е. алтернативна форма на търговско партньорство, осъществяващо връзката между производителите и потребителите, създадено през последните десетилетия от движението за справедлива търговия. Съществуват и други програми, целящи да гарантират повече или по-малко устойчив характер на търговските дейности, но те няма да бъдат разглеждани в настоящото становище, тъй като тези програми не отговарят на всички критерии за справедлива търговия, споменати в параграф 1.4.1.

2.2 Справедливата търговия се разви с амбицията да изгради икономически връзки с производителите от развиващите се страни, които останаха встрани от международната търговия. Като фактор за устойчивото развитие, тя оказва съществено положително въздействие върху обществото в южните страни. Тя е насочена към намаляване на бедността, по-специално посредством подкрепата за организациите на производителите. В северните страни тя се стреми да насърчи по-устойчив модел на потребление.

2.3 Този сектор, все още нов и в процес на развитие, се разширява бързо и е обект на все по-голям интерес от страна на европейските потребители.

2.4 Въпреки това все още е необходимо доверието на потребителите да се затвърди, тъй като независимо от факта, че те са привлечени от понятието „справедлива търговия“, мнозина твърдят, че им липсва информация, и могат да си помислят, че са възможни злоупотреби от страна на големите предприятия или големите търговски вериги.

2.5 Въпреки това специализираните вериги продължават да са важна възможност за търговска реализация на продукти на справедливата търговия. Тези структури са многобройни, малки и се ценят от потребителите.

3. Контекст

3.1 Член 23 от Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г. гласи: „Всеки човек, който се труди, има право на справедливо и задоволително възнаграждение, което да осигури на него и неговото семейство съществуване, съответстващо на човешкото достойнство“.

3.2 Дейностите в рамките на справедливата търговия започнаха през 50-те години на 20 век в САЩ, след това в Обединеното кралство и после в останалата част на Европа. Справедливата търговия е осъзнаване на щетите в социалната област и в областта на околната среда, причинявани от вноса на индустриализираните страни.

3.3 През 1964 г. ЮНКТАД (Конференция на ООН за търговия и развитие) осъди неравенството в търговията и предупреди международната общественост за неприемливия от човешка и социална гледна точка характер на правилата, които регулират международната търговия. Южните страни наблягат на необходимостта от по-справедлива търговия („Trade, not aid“ - Търговия, а не помощ).

3.4 Дати, свързани със справедливата търговия:

- 1860 г. – Публикация на книгата „Макс Хавелар“ (Max Havelaar) от Едуард Дувс Декер;
- края на 40-те години - Ten Thousand Villages (10 000 селища) и SERRV в САЩ започват да търгуват с бедните общности от южните страни;
- края на 50-те години - OXFAM UK продава в британските си магазини занаятчийски произведения, изработени от китайски бежанци;
- 1957 г. – Млади нидерландски католици създават сдружение за внос на продукти от развиващите се страни;
- 1964 г. - OXFAM UK създава първата организация за алтернативна търговия (АТО, съкращение на английски);
- 1967 г. – Създаване на първата организация за справедлива търговия в Нидерландия;
- 1969 г. – Откриване на първите магазини за справедлива търговия в Нидерландия;
- 1971 г. – Създаване на първата кооперация за справедлива търговия в Бангладеш (jute work);
- 1973 г. – Продажба на първото кафе, предмет на справедливата търговия, в Нидерландия;
- 1988 г. – Етикетът „fair trade“ (справедлива търговия), на името на Макс Хавелар, се присъжда за пръв път на кафе;
- 1989 г. – Създаване на Международната федерация за алтернативна търговия (IFAT), впоследствие превърната в Световна организация за справедлива търговия (WFTO);
- 1990 г. – Създаване на Европейската асоциация за справедлива търговия (EFTA);
- 1993 г. - Създаване на органа за етикетиране Transfair в Германия;
- 1994 г. – Включване на чая като предмет на справедливата търговия;
- Създаване на Европейските магазини в рамките на мрежата от „Магазини от света“ (NEWS).
- 1996 г. – Включване на бананите като предмет на справедливата търговия в Нидерландия;

- 1997 г. – Органите за етикетиране (Макс Хавелар, Transfair, Rattvisemarkt, Faire Trade и др.) се обединяват в Международна асоциация на организации за етикетиране за справедлива търговия (FLO, съкращение на английски). Магазините Monoprix и Auchan поемат ангажимент за продажба на кафе с етикет от справедливата търговия;
- 1998 г. – Организацията за справедлива търговия (FLO, IFAT, NEWS и EFTA) се обединяват във FINE;
- 2004 г. – Продажба на продуктите на справедливата търговия в някои столове във Франция.

3.5 Правилата на Световната търговска организация не отчитат нито хуманния, нито социалния и екологичен аспект. Необходимостта от коригиране на тази ситуация подтиква хората да участват в една хуманна форма на търговия. За тях справедливата търговия е доказателство, че е възможно да се промени света. Справедливата търговия насърчава прозрачността, доброто управление и отговорността и по този начин допринася за устойчивото развитие.

4. Описание

4.1 Предиизвикателството, свързано със справедливата търговия, и в по-общ план с етичното, отговорно и гражданско потребление, се състои в това, да се определят средствата, с които да се затвърди постигнатият сред населението успех чрез:

- осигуряване на прозрачност, повишаване на популярността и разбиране на начина, по който функционира справедливата търговия;
- гарантиране, че с покупките се допринася за развитието на земеделските стопанства в развиващите се страни.

4.2 ЕИСК отбелязва, че основните права на работниците (МОТ), спазването на стандартите за околната среда и биоразнообразието и по-доброто заплащане на производителите при международните търговски отношения са взети под внимание при установяването на стандарти за справедлива търговия.

4.3 Свързването на двете думи „справедлива“ и „търговия“ може да изглежда на някого като противоречие, тъй като пазарните закони са лишени от човешки ценности. Но съчетаването на търговията със социалния диалог с цел постигане на по-голяма справедливост в световната търговия ще бъде едно от предиизвикателствата на 21 век, за осъществяването на което ЕИСК би желал да даде своя принос, тъй като чрез предоставянето на по-добри търговски условия и гарантирането на правата на изолираните от кръга от преговори „Доха“ производители и работници то може да даде възможност за устойчиво развитие.

4.4 Същевременно въвеждането на нови етикети и етични кодекси, лансирани от нови участници, които твърдят, че

подкрепят справедливите практики, предиизвиква объркване сред потребителите. С риск да размият значението на понятието, неговите принципи и критериите, които го определят, многобройните системи за референция и гаранции позволяват сключването на опортюнистични търговски споразумения, изготвени въз основа на системи за предоставяне на гаранции, свързани с по-малко разходи за онези, които предоставят средствата за тяхното изграждане често пъти в края на производствения цикъл, но и с по-малка подкрепа за развитието на страните с нововъзникващи икономики. Комитетът изразява своето желание за създаване на международна система за сертифициране, управлявана от организациите за справедливата търговия (вж. предходните предложения относно терминологията), като винаги се отчита необходимостта от независим и акредитиран контролен орган и, естествено, съобразяването с действащото законодателство в областта на храните.

4.5 ЕИСК отправя искане всички продукти на справедливата търговия да отговарят на едни и същи критерии във всички държави-членки на Европейския съюз. Понастоящем не съществува официално европейско определение за „справедлива търговия“, което да има правна сила. ЕИСК се присъединява към определението, прието от FINE (мрежата FINE се състои от FLO, IFAT, NEWS! и EFTA) и използвано от Европейската комисия в неотдавнашното ѝ съобщение относно справедливата търговия ⁽¹⁾:

„Справедливата търговия е търговско партньорство, основано на диалог, прозрачност и взаимно уважение, с което се цели по-висока степен на справедливост в международната търговия. Тя допринася за устойчивото развитие, като предоставя по-добри условия на търговия и гарантира правата на производители и работници в неравностойно положение, по-специално на тези от страните от Юга.

Организациите за справедлива търговия, подкрепяни от потребителите, се задължават активно да оказват подкрепа на производителите, да повишават осведомеността и да се борят за промяна на правилата и практиките на конвенционалната международна търговия“.

5. Производителите (принципи)

5.1 Справедливата търговия гарантира, че трудът на производителите се заплаща възможно най-добре въз основа на определени от организациите на производителите и синдикатите от всеки заинтересован регион и страна стабилни основи и доходи, които да са достатъчни за нормален живот.

5.2 Цената трябва да се определя от средните производствени разходи, изчислени въз основа на:

- времето, отделено от местната работна сила, при които равнището на заплащане се коригира с цел да се осигури достоен жизнен стандарт;

⁽¹⁾ COM (2009) 215.

— инвестициите, необходими в средносрочен и дългосрочен план, за да бъдат спазени икономическите, екологичните и социалните стандарти на справедливата търговия;

— анализ на пазара;

— политическите решения, взети от повечето участници в справедливата търговия: предоставяне на предварително финансиране на потребителите в размер на 60 % преди прибирането на реколтата, стабилизиране на отношенията между производителите и дистрибутори, с цел да се осигурят пазари за производителите и доставки на дистрибуторите.

5.3 Справедливата търговия трябва да се характеризира с изисквания като отхвърляне на експлоатацията на труда и по-специално на детския труд, както и зачитане на стандартите на Международната организация на труда (МОТ), дори когато социалните закони на страната не го изискват.

5.4 Справедливата търговия дава възможност за частично предварително заплащане на хранителните продукти, за да позволи на производителите да финансират използваните суровини.

5.5 Процесите на производство на хранителни продукти задължително трябва да бъдат съобразени с опазването на околната среда и природните ресурси и действащите правни разпоредби, които са в сила в Европейския съюз.

5.6 Справедливата търговия дава възможност за създаването на социално полезна заетост, както в началото, така и в края на производствения процес (и също позволява на най-бедните отново да упражняват достоен труд).

5.7 Справедливата търговия трябва да гарантира истинска проследяемост и пълна, постоянна и публична прозрачност на дейностите на всички етапи на процеса (контекст, цена, марж и др.).

5.8 Справедливата търговия трябва да дава възможност за създаването на солидарна икономика, чиято цел е устойчивото развитие.

5.9 Справедливата търговия трябва да бъде оценявана единствено по отношение на конкретни действия и ангажменти, а не само по заявяването на добри намерения.

5.10 Справедливата търговия е доказан начин за поставяне на началото на нова световна политика в областта на храните, при която се спазват правата на човека.

6. Продуктите

6.1 Хранителните продукти представляват основната част от оборота на справедливата търговия. На първо място сред тези продукти е кафето. Те включват също чай, шоколад, изсушени плодове, подправки, ориз, зърнени храни, захар, мед, конфитюр. Свежите продукти се появяват неотдавна и продължават да заемат второстепенно място във веригите на справедливата търговия поради бавната ротация на доставките. След включването на продуктите на справедливата търговия в асортимента на потребителските кооперации и други частни търговци на дребно, обаче, се наблюдава значително увеличаване на продажбата им.

6.2 С оглед да допринесе за подобряването на положението на дребните производители от развиващите се страни, справедливата търговия трябва да даде възможност за изграждане на комплексни производствени вериги на храни, с цел да се създадат социално устойчиви работни места.

6.3 Справедливата търговия трябва да може да наблегне върху необходимостта да се въздейства върху най-важните сектори, за да се придаде по-голяма политическа тежест на този процес, като в същото време се зачитат интересите на производителите.

7. Основни страни

7.1 Всички страни, участващи в справедливата търговия със селскостопански продукти, са южни страни. Посредством относителната прозрачност на търговския процес справедливата търговия показва каква малка част от покупната цена, заплащана от потребителите, получава производителят (от всеки 100 изразходвани EUR само 20 EUR се вливат отново в местната икономика) и каква част от добавената стойност (например при преработката и в търговията на дребно) остава в развития свят. Истинският въпрос е дали справедливата търговия е способна трайно да промени правилата на международната търговия.

8. Законодателство или сертифициране

8.1 Комитетът счита, че сертифицирането дава най-добра гаранция на потребителите. Сертифицирането представлява проверка, извършвана от акредитиран (след процес на акредитация) безпристрастен и независим орган, който да установи, че дадена услуга, продукт или процес отговарят на специфичните изисквания, съдържащи се в спецификациите (тези спецификации могат да бъдат или да не бъдат стандарт). По този начин сертифицирането и акредитацията са две процедури на проверка: акредитацията проверява уменията, а сертифицирането – спазването на спецификациите. Предизвикателството на справедливата търговия, и в по-общ смисъл на етичното, отговорно и гражданско потребление, се състои в това да се определят средствата за запазване на постигнатия успех, които да позволят:

- 1) да се гарантира, че секторите на справедливата търговия са прозрачни, видими и разбираеми. В тази област трябва да се предприеме истинска работа по информирането, с цел да се обясни как работи секторът и пред какви предизвикателства е изправен;
- 2) да се гарантира, че покупката на хранителния продукт ще бъде от полза на дадено село, на неговите жители и ще допринесе за развитието на селското стопанство в развиващите се страни.

8.2 Следователно справедливата търговия създаде системи за предоставяне на гаранции, но тяхната легитимност произтича от факта, че те са постигнати в процес на преговори с участието на различните заинтересовани страни.

— Във въведената от FLO система за предоставяне на гаранции са определени спецификациите на продуктите.

— Спецификациите и критериите за сравнение, въведени от WFTO, се отнасят до практиките на структурите, участващи в справедливата търговия.

8.3 FLO и WFTO се стремят да развият допълващия характер на техните системи за предоставяне на гаранции. Става въпрос за намиране на допирните точки и съгласуваност между двата подхода. Понастоящем на този етап това се свежда до преглед на текущото състояние.

8.4 Тези системи за проверка са необходими. Високото равнище на гаранция е от първостепенно значение с цел да се избегне въвеждането на голям брой различни законодателства в северните страни и да се защитят интересите на потребителите. Организациите за справедлива търговия вече са установили международен набор от изисквания и са постигнали споразумение относно харта за принципите на справедливата търговия. Те трябва да продължат съвместната работа по обща система за сертифициране на производителите.

9. Условия на помощта за развитие

9.1 Справедливата търговия допринася за намаляването на бедността и в същото време запазва основите на устойчивото развитие.

9.2 Външната политика на Европейския съюз може да спомогне за насърчаване на подема на селското стопанство в развиващите се страни. Помощите, предназначени да насърчат дребните селскостопански производители да се насочат към справедливата търговия, могат да се обвържат с изпълнение на критериите за справедлива търговия, като по този начин се допринесе за устойчивото развитие в тези страни.

10. Предизвикателствата на справедливата търговия

10.1 Справедливата търговия безспорно е част от търговската, социална, образователна и политическа динамика, която мотивира участниците на местно и международно равнище.

10.2 Справедливата търговия е социално-икономическа новост, подкрепяна от гражданското общество, за да бъдат променени международните търговски практики, с цел да се отчита в по-голяма степен хуманният аспект. Би трябвало:

- да се запази нейното влияние върху социалната и екологичната отговорност на предприятията;
- да се укрепи нейната социална основа със синдикатите, сдруженията на потребителите, природозащитниците, местните производители и синдикатите на местните производители;

— да се развие и диверсифицира нейният пазар, тъй като търговията се нуждае от разширяване на своята гама от продукти и на своите мрежи;

— по-добре да се преразпределя добавената стойност за производителите;

— да се подкрепя организацията на производителите от южните страни, за да им се предостави повече независимост;

— да се даде възможност за местното развитие и за увеличаването на основните икономически, социални и културни права;

— да е в състояние да извърши цялостно подобряване на правилата и практиките на традиционната търговия.

11. „Справедливост“ и за европейските производители?

11.1 Всички селскостопански продукти на справедливата търговия се произвеждат в развиващите се страни. Но някои продукти като захарта, виното и бананите се произвеждат и от европейските страни, където социалните стандарти са значително по-високи, поради което могат да бъдат по-скъпи от продуктите, сертифицирани в системата за справедлива търговия.

11.2 За да се избегне това деликатно положение, би трябвало да се създаде международна организация на производителите от тези сектори, за да се намерят компромиси, приемливи за всички.

12. Справедливата търговия като нова икономическа основа

12.1 Много организации, работещи в сферата на правата на човека, изобличават средствата, с които си служи международната търговия (СТО).

12.2 Различните участници и заинтересовани страни от справедливата търговия се различават в световен мащаб както по отношение на качеството, така и на количеството. Освен това, именно тяхната способност да покрият многообразието от секторите на справедливата търговия придава смисъл на този подход и възможността, която ще има да придобие значително влияние в бъдеще.

Брюксел, 1 октомври 2009 година

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Mario SEPI

Приложение I

Марж на производителите спрямо този при традиционната търговия

Вид търговия	Кафе	Чай „Darjeeling“	Захар	Киноа	Ориз „Basmati“
традиционна	5 %	7 %	2,5 %	6,7 %	6,5 %
справедлива	17 %	9,5 %	3,8 %	8,5 %	9,5 %

Приложение II

Пример за разбивка на цената на ориз „Thai“ с марка „Max Havelaar“:

- 15 % за производителя;
 - 26 % разходи по преработка;
 - 2 % мита;
 - 57 % разходи за опаковане и дистрибуция.
-